

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р Елка Трайкова

Институт за литература към БАН

за присъждане на образователната и научна степен „доктор“

на Марианна Димитървна Георгиева

за дисертационен труд на тема: „Шегата на бащата в гротескния свят на
Константин Павлов“

Научен ръководител доц. д-р Ани Илков

Професионално направление: 2.1. Филология

Научна специалност: Българска литература (Българска литература след
1989 г.)

Дисертацията на Марианна Георгиева е обсъдена на заседание на Катедра „Българска литература“ към Факултет Славянски филологии“ в Софийския университет „Св. Климент Охридски“, на което е обявила процедура за присъждане на образователна и научна степен *доктор*. Трудът е композиционно структуриран в увод, шест глави, епилог-заключение, 2 документа като приложение и библиография. В увода се очертават целите на изследването, които категорично се отгласкват от амбицията в хронологична линейна последователност да проследят творческия път на Константин Павлов, като изчерпателно се анализират отделни творби. Авторката настоява текста да се „фокусира върху еволюцията на поетическото пространство и неговата дискурсивност“. Именно това предполага и подчертаното тематично

фокусиране на всяка от частите на дисертацията. Между отделните полета границите са доста лабилни и пропускливи, но те създават мрежа, която споява различните измерения на авторовата идентичност.

Дисертантката полага личността и поезията на К. Павлов в различни контексти – обременената от политическите идеологеми национална художествена реалност и естетическите провокации на екзистенциализма, гротеската и абсурда на европейския литературен контекст. Тя доста умело играе с няколко теоретични матрици, които обозначават опорни литературоведски, психоаналитични и философски модела, които цитира, но не прилага последователно в текста, защото затварянето само в една изследователска парадигма не би й позволило да представи алтернативните гласове в поезията на К. Павлов, неговата и самодостатъчност, и другост в колективната литературна монолитност. Във всяка една от подтемите – артистично-провокативно озаглавени, чрез метода на „близкия прочит“ дисертантката прецизно деконструира ролята на неговите герои през рухващите национални митологеми, деформираните огледални образи, пародираните библейски кодове, наситената с хищни същества и лицемерно смирени доносници. Анализът, който никога не остава на равнището на очевидната видимост на смисъла и художественото послание, е богато орнаментиран от разчитане на знаците вложени в топосите, предметите, интериора, семантиката на имената. В изследването има безпорно продуктивни и провокативни наблюдения на механизмите, чрез които поетът сътворява нов език със нови смислови послания, за да създаде от една страна своята оригинална идентичност, а от друга да очертае гротескно преобърнатата реалност. През наративни и аналитични оптики, в постоянен режим на съизмерване и опозиция с творби и екзистенциални жестове на Бекет и Кафка, М. Георгиева показва катастрофичното разпадане на митологеми, ритуални

послания и сакрални значения, очертава всепроникващия антагонизъм и невъзможната комуникация между поета и неговото време. Мозайката от сюжети, които тя разгръща в отделните части на дисертацията, много често разпадат целостта на текста, подчертават фрагментарността на сюжета. Интертекстуалните диалози, които изобилстват в него (интелектуално прецизни или повърхностно проникващи в смисъла) не дават еднозначни отговори, те по-скоро отварят хоризонти за други, различни интерпретации. Тезите на М. Георгиева задават провокативен, дори шокиращ за традиционния литературноисторически контекст, прочит на поетиката на К. Павлов. Нейните радикални деконструкции, предизвикват одобрение или несъгласие, но винаги постигат целта си – да освободят въображението на читателя, да изострят вниманието на литературоведа, да разкрият неочакван смислов потенциал на творбите. М. Георгиева извежда стиховете на К. Павлов от зоната на родното чрез разширяване на интертекстуалните връзки, с уплътняване на неговите лирически герои със знаци и сенки от малко познати през 50-те и 60-те години на XX в. културни реалии, с разчитането на очевидни социокултурни алюзии и с откриването на други, незабелязани досега. Текстът ѝ е подчинен на сложна композиционна структура, която се споява от общия концептуален замисъл. Тя пише с вдъхновение, без литературоведски клишета, но и с натрапливо повторение на интелектуални асоциации с други автори, творби и контексти.

М. Георгиева постига добър и убедителен синтез между емпирично познание за явяването на К. Павлов в литературното поле, като този документален разказ е и своеобразен ключ към разчитането на механизмите, по които той оцелява като поет. Още с първата си книга, с привнесен в заглавието жанров етикет „Сатири“, той нарушава правилата на играта – наречена социалистически реализъм. Стиховете на К. Павлов провокират интелектуалното познание на духовно освободения човек в епохата на

тоталитаризма. Те разрушават тривиалните пространствено-времени измерения чрез многозначни образи-метафори, чрез привидно абстрактни асоциации, изграждайки един гротесков свят, в който човешкият дух е окован от невъзможността да направи своя избор, от желязната предопределеност на политическата догма. Литературната критика на 60-те години не иска, и не може да разбере неговата поезия, но улавя, че със своята различност тя е опасна. Така се стига до прецедент в българското книгоиздаване. Втората книга на К. Павлов „Стихове“ (1965) се публикува с бележка от издателството, написана от редактора Петър Караангов, в която тя се определя като „своеобразна и в някои отношения оспорима с авторското си виждане“. Това невинно наглед отграничаване на редакцията на „Български писател“, всъщност има смисъл на публична присъда. Книгата е използвана като претекст за провеждане на поредната наказателна литературна полемика в която се настоява, че той не създава сатира, която възпитава добродетели, а развращава обществото с „поетизирането на грозното, уродливото, гадното“¹. Сатирата наистина си отмъщава, но не на своя създател, а на фрапиращите със своята елементарност тълкувания на критиците, останали в литературната история с печалната слава на главни герои в една злостна кампания. След поредица от заклеймяващи статии книгата на К. Павлов е иззета от книжарниците. На поета е наложена забрана да не отпечатва стиховете си почти две десетилетия. Безспорен принос е, че дисертацията създава достоверни картини, динамично преминаващи през историческото и личното време, за да покаже как К. Павлов се превръща в емблема на своето и на следващите литературни поколения, въпреки наложеното принудително мълчание.

---

¹ Дудевски, Х. Експеримент или... – Народна армия, № 5283, 10 окт. 1966, с.2.

М. Георгиева проследява как поетиката на К. Павлов се утвърждава в националния литературен контекст, но и в най-високите полета на европейския модернизъм. Именно това е едно от достойнствата на дисертационния труд – той настоява на това, че новата литературната история не може да бъде мислена само в своята национална затвореност и самодостатъчност. Тя е сложен, променящ се разказ, който предлага все повече полемизиращи помежду си или допълващи се интерпретации на естетически проблематичния и разнопосочен световен XX век и неговите ярки проекции в българския контекст.

Авторефератът представя както съдържанието на труда, така и приносните моменти в него. Докторантката е представила 4 научни публикации по темата на дисертацията. Научните качества, очертани в становището, както и спазването на всички законови изисквания ми дават основание да предложа на Марианна Георгиева да бъде присъдена образователната и научна степен *доктор*.

2. 05. 2024 г.

Доц. д-р Елка Трайкова